یادداشت

نحوه ساماندهی و حمایت از بنگاه‌های صادراتی در ترکیه

فائزه مرادی‌حقیقی*

صادرات بر میزان اشتغال، درآمدهای ارزی، توسعه صنعتی و رونق ملی تأثیر مثبت و گسترده‌ای خواهد داشت؛ درعین‌حال باعث بهبود عملکرد شرکت‌ها در قالب سودآوری، افزایش حجم فروش و دریافت سهم بیشتر از بازار نیز می‌شود. بنابراین، با گسترش جهانی‌سازی و ادغام اقتصادی کشورها، صادرات به یک استراتژی مهم بین‌المللی برای شرکت‌ها و اقتصادهای ملی تبدیل شده است. برای بیشبرد رقابت در خارج از کشور و همچنین بازارهای داخلی، شرکت‌ها باید منابع و توانایی‌های خود و مزایای رقابتی حاصل از آنها را به‌خوبی شناسایی و درک کنند. اقتصاد ترکیه در چند دهه گذشته، با وجود شوک‌های متنوع داخلی و بین‌المللی، از رشد مستمری برخوردار بوده است. این عملکرد مطلوب را می‌توان نتیجه یک مدیریت قوی در حوزه سیاست‌گذاری و فعالیت تجاری اثرگذار و پویای این کشور ارزیابی کرد. یکی از مهم‌ترین عوامل چنین استمراری در رشد اقتصادی ترکیه، رقابت‌پذیری تولید و صادرات در این کشور است. در واقع، وزن سکین تولید رقابتی در اقتصاد ترکیه در قیاس با فعالیت‌های دیگری نظیر شکارگری، معدن یا حتی گردشگری، توانسته است ارزش‌افزوده قابل توجهی را برای این کشور به ارمغان آورد. در دوره ۲۰۱۸-۲۰۰۴ صادرات ترکیه ۶.۷ درصد رشد داشته است. طبق برآورد وزارت تجارت ترکیه، صادرات این کشور در سال ۲۰۱۹، ۱۸۰.۴۶ میلیارد دلار بوده و رشدی ۲.۴درصدی را در این سال تجربه کرده؛ درعین حال کسری تجارت خارجی این کشور نیز از ۵۴.۳ میلیارد دلار به ۲۹.۹ میلیارد دلار کاهش یافته است. عمده‌ترین کالاهای صادراتی ترکیه شامل پوشاک، مواد غذایی، پارچه، فلزات و تجهیزات حمل‌ونقل می‌شود. درحال‌حاضر صنایع خودرو، پتروشیمی و الکترونیک نیز از اهمیت فزاینده‌ای در صدر توسعه صادرات ترکیه برخوردار شده‌اند. در واقع ترکیه در مسیر حرکت از تولید کالاهای ساده با تکنولوژی پایین، به سمت کالاهای پیچیده‌تر است. در چنین شرایطی، آنچه موجب رونق و رشد اقتصادی در ترکیه شده است، فراهم‌کردن زمینه‌های رقابت میان بازیگران عرصه‌های تولیدی و تجاری است که از طریق احداث و اصناف ساماندهی می‌شود. دولت درعین‌حال استانداردهایی را تعیین می‌کند و ارتباط‌ها و تشکل‌ها، به اساس دستیابی صادرکنندگان به این استانداردها، امکان صادرات برای این بنگاه‌ها را فراهم می‌کند؛ آنچه موجبات ادامه رونق صادراتی با ارزش‌افزوده بالا برای ترکیه را فراهم کرده است، انحصار صادرات توسط تعداد مشخصی از بنگاه‌های فعال تجاری نیست بلکه نظارت بر فعالیت بنگاه‌های متعدد بر مبنای استانداردهای تعیین‌شده از سوی مراجع دولتی ذی‌صلاح و هماهنگی اقدامات صادرکنندگان با چنین استانداردهایی به کمک اتحادیه‌ها و اصناف است.

استراتژی توسعه در ترکیه در دو مرحله مکمل، یعنی جایگزینی واردات و توسعه صادرات عملیاتی شد. کاربرد این دو تاکتیک در ترکیه «استراتژی صنعتی‌سازی یکپارچه» نام گرفت که طبق آن یک ترکیب منطقی از دو تاکتیک فوق به دست آمد و هدف اصلی آن، توسعه صنعت به‌منظور رقابت در بازارهای جهانی به‌واسطه افزایش کمی و کیفی صادرات بوده است. ترکیه در دهه ۶۰ میلادی توانست در صنایع تولیدی خاص، با تأکید بر کالاهای واسطه‌ای، تحولی ساختاری ایجاد کند. پس از عبور از این مرحله نیاندین گرایش به سیاست‌های تولیداریی به در پی توسعه صادرات بودند، با تمرکز بر استحاله جدید کمرگی با اروپا و درکنار پایین نگه‌داشتن نرخ ارز، موجب ادغام صنعت ترکیه با اقتصاد جهانی شد. طبق بررسی‌های صورت‌گرفته از سوی سازمان توسعه و همکاری اقتصادی، تمرکز و توجه خاص دولت ترکیه نسبت به شرکت‌های کوچک و متوسط، در توسع کمی و کیفی صادرات این کشور بسیار ارثبار بوده و مانع از شکل‌گیری انحصار بزرگ برای شرکت‌های خاص شده است. هرچند برای ورود به بدنه صادرکنندگان در هر بخش تولیدی یا خدماتی، مقدمات قانونی مشخصی مورد نیاز است که بیش از اقتصادی است که اجرای آنها با دولتمدان صادرات در ترکیه، اساس این عمل تجاری وجود نخواهد داشت.

فرصت فعالیت صادراتی در ترکیه برای تمامی بنگاه‌های متنازع در این عرصه فراهم است؛ درعین‌حال، قوانینی نیز در مسیر سازمان‌دهی اقدامات این بنگاه‌ها وجود دارند که مانع از آشفتگی بازار یا ایجاد انحصار و رانت برای عاملان خاص می‌شود. آنچه بنگاه‌های صادراتی را در ترکیه محدود می‌کند، از یک سو آیین‌نامه‌های صادراتی، آیین‌نامه‌های کمرگی و معاهدات و توافق‌نامه‌های تجاری این کشور، به‌خصوص با اتحادیه اروپاست و از سوی دیگر نیز شامل دستگاه‌های نظارتی می‌شود که در طیف وسیعی از اتحادیه‌ها تا سازمان‌های بازرسی فرار دارند. در واقع امکان فعالیت صادراتی برای تمامی اشخاص و بنگاه‌ها در تمامی بخش‌ها، به شرط رسیدن به حد نصاب‌های مرتبط با استانداردهای صادراتی آن بخش حاصل وجود دارد. در چنین شرایطی این امکان نیز وجود دارد که چند بنگاه مشخص به دلایل متعددی که می‌تواند شامل سرمایه یا مدیریت نیز، از توانمندی نسبی برخوردار باشند در بازار یک کالا با خدمات خاص بهره‌مند شما جنبس جایگاهی در نتیجه حمایت شرکت و مستقیم دولت از آن بنگاه نبوده است.

بنگاه‌های کوچک و متوسط با ۲۰۷ میلیون شرکت، سنون فقرات اقتصاد اروپا را تشکیل می‌دهند. در واقع، ۹۸.۹ درصد کل بنگاه‌ها، ۶۷ درصد از کل اشتغال و ۵۸ درصد ارزش‌افزوده ناخالص را از سوی شرکت‌های کوچک و متوسط تأمین می‌شود. درحال‌حاضر ۶۷ درصد از اشتغال ترکیه نیز به‌واسطه فعالیت بنگاه‌های کوچک و متوسط ساماندهی شده است. سهم این شرکت‌ها در تحقق رشد اقتصادی ترکیه اثرگذارندی است. در چنین شرایطی، آنچه موجب رونق و رشد اقتصادی در ترکیه شده است، فراهم‌کردن زمینه‌های رقابت میان بازیگران عرصه‌های تولیدی و تجاری است که از طریق احداث و اصناف ساماندهی می‌شود. دولت درعین‌حال استانداردهایی را تعیین می‌کند و ارتباط‌ها و تشکل‌ها، به اساس دستیابی صادرکنندگان به این استانداردها، امکان صادرات برای این بنگاه‌ها را فراهم می‌کند؛ آنچه موجبات ادامه رونق صادراتی با ارزش‌افزوده بالا برای ترکیه را فراهم کرده است، انحصار صادرات توسط تعداد مشخصی از بنگاه‌های فعال تجاری نیست بلکه نظارت بر فعالیت بنگاه‌های متعدد بر مبنای استانداردهای تعیین‌شده از سوی مراجع دولتی ذی‌صلاح و هماهنگی اقدامات صادرکنندگان با چنین استانداردهایی به کمک اتحادیه‌ها و اصناف است.

*دانشجوی دکترای اقتصاد بین‌الملل دانشگاه تهران

عکس: سیدنادر نقی‌پور

مدیر مبارزه با جرائم سازمان‌یافته گمرک از شیوه‌های جدید پول‌شویی بعد از شوک ارزی می‌گوید

کیمیاگری با پول‌شویی ارزی

مرضیه امیری

در عصر مرکز مبارزه با جرائم سازمان‌یافته و مبارزه با پول‌شویی گمرک یک دهه نمی‌گذرد؛ مرکزی که با وجود اهمیتش خیلی دیر در گمرک به پا شد و به قول مدیر آن پس از سال ۸۶ که قانون مبارزه با پول‌شویی تصویب و سال ۸۸ آیین‌نامه‌اش تصویب شد، دستگاه‌ها توانستند به‌طور جدی ورود کنند. رضا کلی، مدیر مرکز مبارزه با جرائم سازمان‌یافته و مبارزه با پول‌شویی گمرک، در این گفت‌وگوی مفصل از شاخص‌های پول‌شویی در گمرک می‌گوید و خبرهایی درباره شناسایی و کشف مواد مخدر و قاچاق انسان می‌دهد. رضا کلی از آثار جدی ارزی در دو، سه سال اخیر می‌گوید که چطور اظهارنامه‌های خلاف، صادرات و واردات را برای افراد جذاب کرده است. مثل موردی که فردی دستگاه لیبلزن روی فلزات وارد کرده و کیلویی ۲۷۵۰ یورو هزینه آن را اظهار کرده بود که با رقم اصلی آن زمین تا آسمان متفاوت بود. البته خود رضا کلی معتقد است که درحال‌حاضر امکان استعلام اظهارنامه‌ها بسیار محدود است و عملا قابلیت رصد ندارد. پول‌شویی در پوشش خبریه و احیاء آثار فرهنگی از مواردی است که مدیر جرائم سازمان‌یافته از آن صحبت می‌کند و درباره اشخاصی می‌گوید: «اینکه خبریه‌ها در مصادفی بگویم کجا اتفاق می‌افتد. شاید شما شنیده باشید و بدانید ما هم می‌دانیم اما من نمی‌توانم رسما نام ببرم. بعید نیست که انجام شود».

▪ به‌عنوان مدیر جرائم سازمان‌یافته و پول‌شویی گمرک، چه تعریفی از پول‌شویی دارید؟

پول‌شویی را در کتاب‌ها یا مجموعه قوانینی که داریم، به‌طورخلاصه پنهان‌کردن منشأ غیرقانونی اموال و عوایدی که حاصل از جرمی که قبلا اتفاق افتاده است، تعریف می‌کنند. به‌صورت‌کلی پول‌شویی یک جرم ثانویه است و اصولا باید یک جرم اولیه اتفاق افتاده باشد. مثل کلاهبرداری، سرقت. قاچاق مواد مخدر و کالا یا اخاذی اقتصادی انسان، اختلاس و بعد مرتکب می‌خواهد منشأ این پول را با پول‌شویی پنهان کند. عامه مردم خیلی نمی‌دانند پول‌شویی جرم ثانویه است که مستلزم وقوع جرم اولیه است. در ماده ۲ قانون مبارزه با پول‌شویی که سال ۱۳۸۶ تصویب و سال ۱۳۹۷ اصلاحیه خورد، آخرین اصلاحاتی که داریم باید در سه بند تقسیم شود. در ماده ۲ قانون مبارزه با پول‌شویی به مصادیقی اشاره شده. تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از ارتکاب جرائم با علم به منشأ مجرمانه آن. این مهم است که اگر شما پولی را که به دستتان می‌رسد، تملک، تحصیل یا نگهداری کنید؛ برای مثال یک نفر به شما می‌گوید دو میلیارد را برای من نگه دار، اگر بدانید که سرقت کرده و شما پول را نگهداری کنید، شما پول‌شو محسوب می‌شوید. مجازات سرقت جداگانه است. ممکن است مرتکب جرم اولیه و ثانویه که پول‌شویی است، هر دو یک نفر یا چند نفر باشند. اما در اینجا یک نفر سرقت کرده و دیگری پول را می‌دهد که نگه دارد. اگر علما و عامدا این کار را انجام دهد به جرم پول‌شویی محکوم می‌شود. مصادیق پول‌شویی در بند ب ماده ۲ قانون مبارزه با پول‌شویی آمده است: تبدیل، مبادله یا انتقال عایداتی به‌منظور پنهان یا کتمان‌کردن منشأ مجرمانه آن یا کمک به ارتکب به مرتکب جرم منشأ به نحوی که او مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نشود، پنهان شود. در قسمت اول تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده بود و اینجا تبدیل، مبادله و انتقال. بند «پ»، پنهان یا کتمان‌کردن منشأ، محل، محل نقل و انتقال، جابه‌جایی یا مالکیت عوایدی که به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده است. بند «ت» مصادیق یا غیرمستقیم در نتیجه جرم و حرکت اقتصادی است. هرچند برای ورود به بدنه صادرکنندگان در هر بخش تولیدی یا خدماتی، مقدمات قانونی مشخصی مورد نیاز است که بیش از اقتصادی است که اجرای آنها با دولتمدان صادرات در ترکیه، اساس این عمل تجاری وجود نخواهد داشت.

▪ یکی از پوشش‌های پول‌شویی که در جهان خیلی مرسوم است، خیریه‌ها هستند. افرادی تحت پوشش خیریه یکی از عوایدشان خود را با ظاهرسازی قانونی جلسو می‌کنند. در ایران از چه روش‌هایی برای این پوشش‌ها استفاده می‌شود و چقدر روش‌هایی که در جهان مرسوم است در ایران کاربرد دارد و شناسایی شده است؟

چون ما در گمرک هستیم بیشتر مدنظرمان شاخص‌هایی است که ممکن است در حین صادرات، واردات، ترانزیت، اظهار کالا به گمرک یا ارز و مسافرانی اتفاق بیفتد. سایر مشاغل چون عمومیت دارد، باید از متخصص بانکی و خبره‌ها و امور مالی سؤال کنید. ماده ۵ قانون مبارزه با پول‌شویی با اصلاحات سال ۱۲.۹۷ ماده داشت، در سال ۹۷ هم این ماده ۱۲ اصلاحیه و الحاقیه خورد و الان ۱۴ ماده داریم. ۱۰ تا اصلاح شد. دو تا هم که تغییر نکرد، دو تا هم الحاق شد. ماده ۵ و ۶ به اشخاص مشمول پول‌شویی اشاره کرده است. ماده ۵ ۱ اصلی است. ماده ۶ تبعی و فرعی. گمرک در ماده ۶ ۱ است. در قانون ۱۳۸۶ اصلا گمرک نیست. هرچند از ابتدا هم که گمرک نبود خودمان ورود کردیم و در جلسات هم گمرک کمیته تشکیل داد و فعال بود و از گمرک دعوت می‌کردند. چون در آنجا تمثیلی نسبتا نه حصری... به همین خاطر گفتیم گمرک هم می‌تواند باشد که الان به گمرک تصریح شده است.

«ماده۵ ـ کلیه صاحبان مشاغل غیرمالی و مؤسسات غیرانتفاعی و همچنین اشخاص حقیقی و حقوقی ازجمله بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک‌ها، مؤسسات مالی و اعتباری، بیمه‌ها، بیمه مرکزی، صندوق‌های قرض‌الحسنه، بنیادها و مؤسسات خیریه، شهرداری‌ها، صندوق‌های بازنشستگی، نهادهای عمومی غیردولتی، تعاونی‌های اعتباری، صرافی‌ها، بازار سرمایه (بورس‌های اوراق بهادار) و سایر بورس‌ها، شرکت‌های کارگزاری، صندوق‌ها و شرکت‌های سرمایه‌گذاری و همچنین موسساتی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است از قبیل شرکت ملی نفت ایران، سازمان گسترش و نوسازی ایران و غیر آنها، مکلف‌اند آیین‌نامه‌های اجرائی خبرین‌ورسان در ارتباط با این قانون و قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم را احراز کنند». پس دقیقا در این ماده نام خبریه‌ها هم آمده است. براساس ماده۶ـ کلیه اشخاص موضوع ماده ۵ این قانون، از جمله گمرک جمهوری اسلامی ایران، سازمان امور مالیاتی کشور، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، دفاتر اسناد رسمی، وکلای دادگستری، حسابداران، کارشناسان رسمی دادگستری و بازرسان قانونی مکلف‌اند اطلاعات مورد نیاز در اجرای این قانون را طبق مصوبات هیئت‌وزیران حسب درخواست شورا یا مرکز اطلاعات مالی(یعنی FIU) به آنها ارائه کنند. فرایند پول‌شویی اولا کاملا مجرمانه است یعنی آن شخص نباید مطلع شود. باید در عین محرمانگی اطلاع‌رسانی شود. تاثیا هیچ محدودیت و ممنوعیتی در وهله‌ای که اطلاع داده می‌شود برای آن شخص ایجاد نشود.

▪ یعنی شما در گمرک در صورت مشاهده مورد پول‌شویی ممنوعیتی برای آن ایجاد نمی‌کنید؟

من به‌عنوان یک وکیل برای کسی وکالت می‌کنم. در حین وکالت احساس می‌کنم انباری را که از محل رشوه و قاچاق به دست آورده، می‌خواهد تحصیل و تملک یا مبادله کند. من وکیل موظفم محیانه به FIU اطلاع دهم. ایشان به دفترخانه اسناد رسمی برای کاری مراجعه می‌کند و دفترخانه احساس می‌کند با شخص‌هایی که در این‌نامه سال ۹۸ پیش‌بینی شده موظف است به FIU اعلام کند. در گمرک می‌خواهد کالا وارد کند و ما اطلاع نداریم که پول چه کاری کرده. ممکن است گمرک هم است که اینبار کالای غیرمتعارف وارد کرده و ما درمی‌کند. مثلا موردی بود که ظرف دستگاه لیبلزن روی فلزات وارد کرده و کیلویی ۲۷۵۰ یورو هزینه آن را اظهار کرده بود که خلی زیاد است. حالا شما تشخیص می‌دهیم ارزش این دستگاه نامتعارف است. اما گمرک کلیو وارداتی آن را نگرفت و مخفیانه به FIU اعلام کردیم.

حالا امور مالیاتی هم مورد پول‌شویی این را کشف می‌کند. حالا فرد در مؤسسه خیریه هم می‌خواهد کمک کند که بعضا این کار را می‌کند. مثلا شخصی بود که کاهی خدمت‌رسانی و خیرات و قاچاق می‌کرد و برای ایام محرم هم کمک‌های زیادی به خیریه‌ها می‌کرد. شخصی زنگ زد و گفت فلانی می‌خواهد در شهر ۳۰۰ میلیون تومان به مؤسسه اطلاعات وسیله دارد. فرد اطلاعات و مستندات برخورد با او شد. فرض کنید فردی می‌خواهد به کهریزک کمک زیادی کند و مسئولان دارد کار نکند بلد گزارش نمیدهد. بنابراین از چندین منبع گزارش به FIU می‌رسد که اگر لازم باشد با دستور دادسرای اموال را شناسایی و حساب‌ها را جلو می‌کنند و می‌بینند مبلغ زیادی در حسابش کرده که مشخص نیست و پرونده پول‌شویی تشکیل می‌شود. در گمرک پرونده پول‌شویی یا نیست و صورت مستقل نمی‌بینیم چون معمولا در همان پرونده جرم اولیه رسیدگی می‌شود و معمولا هم توسط همان کسی که جرم را مرتکب شده پول‌شویی انجام می‌شود. درحال حاضر پول‌شویی به عنوان یک جرم مستقل و جداگانه رسیدگی نمی‌شود. شاید زمان بیشتری باید بگذارد هم دستگاه قضایی شعبه ویژه برای این کار گذاشته شود اینکه چه شاخص‌هایی را در نظر بگیریم و اطلاق دقیق بگیریم شاید زود باشد و هرچه تاکنون دیده‌ایم نمونه و اختلاف و اخلال در نظام اقتصادی همراه با پول‌شویی بوده است. پس اگر به سؤال شما بازگردیم، هم در ماده ۵ به خبریه‌ها جزء یکی از مراکز مهم پول‌شویی نام برده شده‌اند و بعضا افرادی که پولشان را در اختیار تعیین کنند که آیا من کار را قانونی جلسه دهند؛ از طریق خبریه‌ها و کمک به آنها ممکن است عمل کنند.

▪ شما چه نقد و انتقالاتی در محیط گمرک را به‌عنوان پول‌شویی نقلی می‌کنید؟

عمر بیگیری پول‌شویی در گمرک خیلی طولانی نیست. سال ۸۶ که قانون مبارزه با پول‌شویی تصویب و سال ۸۸ آیین‌نامه‌اش تصویب شد، دستگاه‌ها توانستند جدی ورود کنند. سال ۸۶ هم با فشار بیرونی مبارزه با پول‌شویی را از هویت تصویب کردیم چون جزء FATF مطرح بود که فشار می‌آوردند جمهوری اسلامی ایران پول‌شویی می‌کند و مواد مخدر افغانستان از ایران ترانزیت می‌شود و می‌خواستند ما را به انزوا بکشانند. FATF شاید بسیار نسبی توانند کاری انجام دهد اما به اعتبارش توصیه می‌کند با این کشور مراوده مالی نداشته باشید. هرچند در قوانین سابق ما این‌طور نبود که نتایج حاصل از پول‌شویی نداشته باشیم. از جمله اصل ۴۹ قانون اساسی با مواد مختلفی در قوانین قبل داشتیم که نتیجه‌اش مبارزه با پول‌شویی بوده ولی قانون مشخص درباره‌اش نداشتیم که بعد قانون‌گذاری کردیم. سال ۹۰ گمرک جمهوری اسلامی ایران چهار دستورالعمل تصویب کرد. تذکهداری اسناد، احیای اسناد، شناسایی مشتریان و عملیات مشکوک که به تایید شورای عالی مبارزه با پول‌شویی هم رسید و بعد از آن بود که کمیته تشکیل دادیم و دبیران در جلسات شرکت می‌کردند. ۲۴ شاخص تعیین کردند که این اتفاقات اگر افتاد، گمرکات به‌عنوان یک امر پول‌شویی به مرکز FIU گزارش کنند. اگر کمتر و مثلی در سامانه‌ای که درست کرده بودند، به FIU اعلام کند. حالا ما در گمرک برای شناسایی عملیات مشکوک به شاخص‌ها رسیدگی می‌کنیم که به ۱۷ مورد ذاهش دهیم. باید گمرکات و گمرک جمهوری اسلامی ایران براساس آن شاخص‌ها موارد را اطلاع دهند. خیلی مورد مصداقی نداریم که بخواهیم مثال بزنیم. ما در چارچوب مقررات اظهارسازی گمرک این آیین‌نامه سال ۹۸، ۱۵۸.۹۸ ماده داریم و تکالیف رسانی زیادی را برای مسئولان تعیین کرده. دو سه بخش‌نامه هم نداریم؛ مثلا در بحث شناسایی مشتریان که دستورالعمل داریم. بانک مرکزی اولین دستگاه بود که این کار را کرد. آیین‌نامه مبارزه با پول‌شویی خیلی تاکید می‌کند که حتما شخص را که سرویس می‌دهید شناسایی شده باشد؛ چون تا وقتی شناسایی نشده، نمی‌توانیم قبل و بعدش را بررسی کنیم. مشخص می‌شود براساس چه فاکتورهایی شناسایی شود و اینکه در گروه ساده، مضاعف و معمول قرار دهد. سبخه ۱، ۲ و ۳ داریم در کمرگ سبز، زرد و قرمز است ولی در اینجا گفته می‌شود ساده، معمول و مضاعف. مضاعف یعنی سختگیری بیشتر باشد. براساس این شاخص‌ها باید سرویس‌هی به افراد ارائه‌شدنی و قبل از آن باید شناسایی کنیم. قانون تاکید دارد که اگر شناسایی نکردید، نباید سرویس دهید که درست است. سرویس‌هی هم جرم نازادی در گمرک ماست.

▪ یعنی از مجاری گمرک پول‌شویی اتفاق نمی‌افتد؟

جرا ممکن است اتفاق بیفتد. صرفا براساس شاخص‌هایی که اینجا مرتب به FIU اطلاع می‌دهیم. به‌عنوان یکی از مصادیق عملیات مظنون به پول‌شویی.

▪ کدام‌یک از این مصادیق برای شما در گمرک مشکوک‌تر است؟

بیش‌بود ارزی که شخص خیلی راحت صادرات یا کارخانه‌ایی. ارزی را که واقعا متعلق به آن کالا نبود، وارد کشور یا خارج کند که برای کالای صادراتی اگر می‌خواهد از خارج وارد کند، باید ارز بیشتر بزند.

▪ بعد از شوک ارزی و تجربه‌ها این مصداق بیشتر شد؟ گرانی ارز و در مقابل تضعیف پول ملی چقدر تاثیرگذار بود؟

به‌نوعی دقیقا برعکس شد. یک مثال بزنم. در دوران ریزش دارایی چون به‌جای اینکه مبلغ یک میلیون دلار ارزش واقعی ثبت کند، ۵۰۰ میلیون دلار می‌کوبند. فرض کنیم مدار کالا ۲۰ درصد است پس ۲۰ درصد یک میلیون دلار، ۵۰۰ هزار دلار می‌شد که می‌زد ۱۰۰ هزار دلار چهارهزار ۲۰تومانی؛ درحالی‌که باید دو برابر پرداخت می‌کرد. اما اوایل سال ۹۷ که بحث ارز دولتی بود که باید تا کالاها تخصیص دهند. برخی مخصوصا برای کالاهایی که ماحت تعرفه‌شان پایین است مثلا نیخ به ۱۰ درصد، چون اگر خیلی بالا بروم ممکن است سودی نداشته باشد. مثلا چهارهزار ۲۰۰ در بازار ۲ هزار تومان، چون مبلغ کمی به اینکه یک میلیون دلار بکوبند، می‌زند سه میلیون دلار که از این طرف بیشتر پرداخت کند اما تفاوت چهارهزار ۲۰۰ تا ۲ هزار تومان خیلی زیادتر است و به‌صرفه بود. نول ارزش بعدا بیش‌بود ارزش شد. در صادرات کشند از ارز بدرکوباند. همیشه افرادی هستند که مترصد هستند به اهدافشان برسند و کاری به حقوق بیت‌المال و مردم ندارند. در صادرات قضیه بدتر است. در واردات برگردانند. اینجا که همیشه صادرکنندگان بیش‌بود ارزش داشتند و می‌گفتند کسی از فرودگاه امام خمینی حدود دو میلیون یورو آورده و گفته بود از محل فروش خانه است که در کشورهای اروپایی مبلغ زیادی است و بعد مشخص شد که صدوقیقی صحبت کرده و FIU مکاتبه کرده و گفته پول در اختیار یک ملی یا مرکزی قرار بگیرد تا بروند در دادسرا رسیدگی شود. موارد زیادی نداریم که به نتیجه قطعی رسیده باشد یا ما خبردار نمی‌شویم چون فقط وظیفه دارم اطلاعات را براساس شاخص‌ها بدهیم و شاید متوجه نشویم چون محرمانه انجام می‌شود. اگر سایر دستگاه‌ها اعلام کنند و FIU تشخیص دهد، پول‌شویی انجام شده و دادستانی رای صادر کند، بعدا ما متوجه می‌شویم که همان پرونده بوده که ما اطلاع دادیم. یک کارشناس رسمی دادگستری یا وکیل که شخص خیلی هستند و اشخاص حقوقی موظف هستند این کار را انجام دهند. گمرک هم در چارچوب شرح وظایف خودش که به تایید FIU هم می‌رسد، عمل می‌کند. الان ۲۴ شاخص را بزنگری می‌کنیم که به ۱۷ مورد ذاهش دهیم. باید گمرکات و گمرک جمهوری اسلامی ایران براساس آن شاخص‌ها موارد را اطلاع دهند. خیلی مورد مصداقی نداریم که بخواهیم مثال بزنیم. ما مشین‌آلات خط تولید اظهارسازی گمرک این آیین‌نامه سال ۹۸، ۱۵۸.۹۸ ماده دارد و تکالیف رسانی زیادی را برای مسئولان تعیین کرده. دو سه بخش‌نامه هم نداریم؛ مثلا در بحث شناسایی مشتریان که دستورالعمل داریم. بانک مرکزی اولین دستگاه بود که این کار را کرد. آیین‌نامه مبارزه با پول‌شویی خیلی تاکید می‌کند که حتما شخص را که سرویس می‌دهید شناسایی شده باشد؛ چون تا وقتی شناسایی نشده، نمی‌توانیم قبل و بعدش را بررسی کنیم. مشخص می‌شود براساس چه فاکتورهایی شناسایی شود و اینکه در گروه ساده، مضاعف و معمول قرار دهد. سبخه ۱، ۲ و ۳ داریم در کمرگ سبز، زرد و قرمز است ولی در اینجا گفته می‌شود ساده، معمول و مضاعف. مضاعف یعنی سختگیری بیشتر باشد. براساس این شاخص‌ها باید سرویس‌هی به افراد ارائه‌شدنی و قبل از آن باید شناسایی کنیم. قانون تاکید دارد که اگر شناسایی نکردید، نباید سرویس دهید که درست است. پس سرویس‌هی هم جرم نازادی در گمرک ماست.

▪ یعنی از مجاری گمرک پول‌شویی اتفاق نمی‌افتد؟

جرا ممکن است اتفاق بیفتد. صرفا براساس شاخص‌هایی که اینجا مرتب به FIU اطلاع می‌دهیم. به‌عنوان یکی از مصادیق عملیات مظنون به پول‌شویی.

▪ کدام‌یک از این مصادیق برای شما در گمرک مشکوک‌تر است؟

بیش‌بود ارزی که شخص خیلی راحت صادرات یا کارخانه‌ایی. ارزی را که واقعا متعلق به آن کالا نبود، وارد کشور یا خارج کند که برای کالای صادراتی اگر می‌خواهد از خارج وارد کند، باید ارز بیشتر بزند.

▪ بعد از شوک ارزی و تجربه‌ها این مصداق بیشتر شد؟ گرانی ارز و در مقابل تضعیف پول ملی چقدر تاثیرگذار بود؟

به‌نوعی دقیقا برعکس شد. یک مثال بزنم. در دوران ریزش دارایی چون به‌جای اینکه مبلغ یک میلیون دلار ارزش واقعی ثبت کند، ۵۰۰ میلیون دلار می‌کوبند. فرض کنیم مدار کالا ۲۰ درصد است پس ۲۰ درصد یک میلیون دلار، ۵۰۰ هزار دلار می‌شد که می‌زد ۱۰۰ هزار دلار چهارهزار ۲۰تومانی؛ درحالی‌که باید دو برابر پرداخت می‌کرد. اما اوایل سال ۹۷ که بحث ارز دولتی بود که باید تا کالاها تخصیص دهند. برخی مخصوصا برای کالاهایی که ماحت تعرفه‌شان پایین است مثلا نیخ به ۱۰ درصد، چون اگر خیلی بالا بروم ممکن است سودی نداشته باشد. مثلا چهارهزار ۲۰۰ در بازار ۲ هزار تومان، چون مبلغ کمی به اینکه یک میلیون دلار بکوبند، می‌زند سه میلیون دلار که از این طرف بیشتر پرداخت کند اما تفاوت چهارهزار ۲۰۰ تا ۲ هزار تومان خیلی زیادتر است و به‌صرفه بود. نول ارزش بعدا بیش‌بود ارزش شد. در صادرات کشند از ارز برگردانند. همیشه افرادی هستند که مترصد هستند به اهدافشان برسند و کاری به حقوق بیت‌المال و مردم ندارند. در صادرات قضیه بدتر است. در واردات برگردانند. اینجا که همیشه صادرکنندگان بیش‌بود ارزش داشتند و می‌گفتند

▪ درباره صادرات و واردات این بحث را داریم که مثلا فرد مبلغی را اظهار و خود را شرکتی و دارای معرفی می‌کند. آیا شما برای راستی‌آزمایی می‌توانید استعلام بگیرید؟

ساده نیست. تبادل اطلاعات باید در چارچوب تفاهم‌نامه‌های دوجانبه یا چندجانبه باشد یا عضو آن کنوانسیون‌های مربوطه باشند. ما با این شرایط که داریم عملا به آن صورت امکان ندارد. این‌طور نیست که فراگیر باشد. ضمن اینکه آنها هم خودشان را موظف نمی‌دانند و شاید نتوان به آمار و اطلاعات اتکا کرد. به‌دلیل محرمانگی که شاید در همه کشورها برای صادرات و واردات باشد، با وجود اینکه می‌گویند خیلی شفاف نیست. شرایط کشور ما الان خاص است و به‌همین‌دلیل دولت موجب کمرد ورود از قعلا آغاز شده است. اما با تعیین مقدار و میزان که قابل شناسایی باشد.

▪ اینکه ارز رودوری از کجا آمده مهم نیست؟

یادم نمی‌آید قانون دراین‌باره چیزی گفته باشد؛ بسیاری مثال اگر می‌خواهد کسی یک میلیون دلار بیاورد و در کوفوشدوق خانه‌اش بگذارد؟ خب آن پول هم در ضوابط بانک وارد می‌شود. چون بانک از نیاز دارد که به کالاهای اساسی تخصیص دهد و در آخر در چارچوب ضوابط بانکی و مجموعه مقررات ارزی بانک مرکزی وارد می‌شود که خیلی تخصصی است.

▪ این خطر وجود ندارد که ارزان سرزمینی شود که خیلی راحت هرچقدر ارز بخواهند بتوانند وارد کنند؟

به‌همین‌دلیل بند ب ۱ مجاز بورد باید اظهار شود. طبیعی است که برای ورود به کشور باید پول همراهتان باشد. چون ما در کشورمان مسترکارت نداریم. ما به کرد که رفته بودیم، پول همراهتان باشد. نمی‌گرفت. چون ما مسترکارت نداشتیم. به زور توانستیم قانعتان کنیم. گفته نمی‌شود هرچقدر ارز وارد کردید مشکلی نیست، بیش از ۱۰ هزار بورد باید اظهار شود.

▪ آماری از حجم پول‌شویی شناسایی‌شده از گمرک، جمع آوری شده است؟

تعدادی پرونده اعلام کردیم که بیش‌بود ارزش یا قاچاق بوده که FIU بررسی کرده است. در بیش‌بود دلاری و یورویی داریم و در قاچاق رایانی هم هست. خیلی دنبال رایانی و دلاری نبودیم اما هرچه از منطق یا شاخص‌ها باشد، اعلام می‌کنیم که کمرگ به خیلی هم دنبال بیگیری‌کردن نیستیم و البته خیلی هم نمی‌توانیم. فقط به‌عنوان عملیات مشکوک موارد را اعلام می‌کنیم؛ اینکه رصد کنیم که نتیجه چه شد. وظیفه ما در نتیجه و FIU و مراکز اطلاعات مالی باید تبیین شده که پول‌شویی بوده یا نه.

▪ چند مورد از پول‌شویی‌ها که در دو، سه سال قبل به‌صورت سازمان‌یافته یا پول‌شویی شناسایی کرده‌اید، بفرمایید.

من شش، هفت سه شناسایی نیست که در این سمت هست، تا اینکه نداریم. اینکه مواد مخدر هزارو ۵۰۰ گرم کشف شده که ناقابل است.

▪ سالانه چه میزان مواد مخدر کشف می‌شود؟

در کمرک سه تن کشف شده اما در کشور خیلی خیلی بیشتر بوده است. ما فقط مرز را جلو می‌گیریم اما در داخل نیروی انتظامی و وزارت اطلاعات خیلی کشف می‌شد.

▪ از چه طریقی حرکت می‌کنند؟

در فرودگاه‌ها که کمرگ است؛ برای مثال در یک کشتی ۵۰۰ و ۲۰۰ کیلو به‌صورت هروئین مایع جاسازی شده که قابل تشخیص است با در لایه‌لای کالاهای دیگر است. البته مواد مخدر از کشور ما خارج می‌شود که بحث پول‌شویی نیست. ممکن است کسی در اتوبوس دو میلیون دلار پول پنهان کرده باشد که بتوانیم کشف کنیم و افراد کند که از محل فروش و ترانزیت مواد مخدر بوده. اگر بخواهند با کامیون دو میلیون بیاورند باالاخره کشف می‌شود و اگر به‌صورت هوایی باشد راحت‌تر است.

▪ قاچاق انسان چطور؟

تعداد ۹۹۲ نفر در سال ۹۸ داشتیم. صد درصد از مرز بازرگان است و کشفش هم با دستگاه ایکس‌ری است که در کامیون‌ها پنهان می‌شوند که به مراجع قضائی تحویل داده می‌شوند که ایرانی یا افغان هستند که می‌خواهند به اروپا بروند.

▪ از مرز افغانستان به ایران چطور؟

خیر. بیشتر ممکن است افغان‌ها بخواهند به اروپا بروند و از مرز بازرگان رد می‌شوند که ترکیه هم چک می‌کند. چندین ساعت و روز در کانتینر پنهان می‌شوند که از ک